

EKOLOGISK
PRODUKTION OCH
KONSUMTION

Närproducerat och/eller ekologiskt – vad ska vi välja?

Närproducerat

Närproducerat och lokalproducerat är begrepp som används för att beskriva att produktionen skett i närområdet. Dock finns det ingen officiell standardiserad definition av vad som menas med närområdet eller hur långt bort produktionen får ha skett för att produkten ska få marknadsföras som lokalproducerad. Det finns olika syn på detta hos olika konsumenter och producenter. En tolkning är att produktionen sker i Sverige, en annan att den sker i regionen till exempel inom länet. Det finns heller inga regler kring huruvida råvaror eller insatsvaror till odlingen också måste produceras i närområdet eller om dessa kan importeras. Kan till exempel apelsinmarmelad tillverkad i grannbyn på importerade apelsiner kallas närproducerad? Eller fisk uppfödd i den lokala sjön men med importerat foder? I butiken kan man också hitta så kallad regional mat där ursprunget är en viktig del av identiteten (exempelvis Västerbottenost, Kalix löjrom, renskav).

Det är inte självklart att varor som producerats i Sverige eller i regionen är mindre miljöbelastande än varor som importeras. Det beror på hur produktionen sker och det finns inga regler kring hur en närproducerad vara ska produceras. Förutsättningar för att ställa krav på och kontrollera verksamhet som ligger i Sverige är ju dock bättre än för verksamheter som ligger längre bort. Genom ett levande jordbruk och en utbyggd svensk livsmedelsförädling värnas

ett öppet landskap i olika regioner i Sverige och lokala ekonomier gynnas.

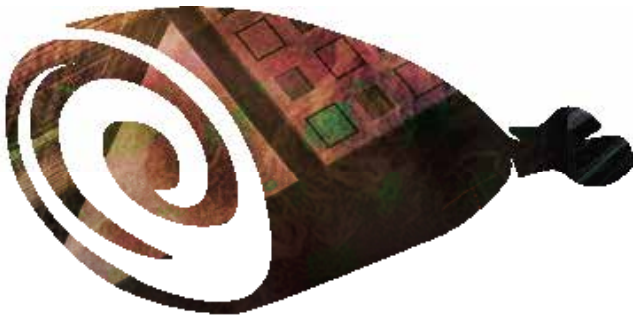
Det finns också vissa generella fördelar med svensk produktion. I Sverige (och även inom EU) finns regler kring hur gödsel får spridas för att minska övergödning och försurning. Djurtätheten är i regel lägre i Sverige vilket innebär att inte lika mycket näring samlas på samma yta, vilket kan minska övergödningen. Svenska djur är generellt friskare än djur i andra länder, vilket ger både bättre djurvälstånd och förutsättningar för lägre miljöpåverkan. Antibiotikabehandlingen av djur i Sverige är bland de lägsta i EU, vilket minskar risken för antibiotikaresistens. När det gäller växtodling i Sverige används mindre farliga bekämpningsmedel här än utomlands och här finns oftast gott om vatten, det vill säga grödor måste inte bevattnas i så stor utsträckning och där bevattning sker hotar det inte dricksvattnet.

När det gäller transporterna blir transportavstånden vanligtvis kortare för närproducerade produkter än för produkter som importeras från andra länder (även om en norrländsk produkt som säljs i Skåne har åkt lägre än om den varan skulle ha producerats i Danmark eller Tyskland). Däremot är det inte givet att utsläppen från transporterna minskar. Det beror på hur de lokala transporterna organiseras. En stor fullt lastad lastbil släpper ut mindre per kg produkt som transporteras än en liten lastbil. Lokal mat produceras oftare i liten skala, med sämre möjligheter till välorganiserade och energieffektiva transporter. När det gäller klimatpåverkan från kött så står transporterna för en relativt liten del av de totala utsläppen. För frukt och grönsaker kan transporterna stå för upp mot 50 procent men de totala växthusgasutsläppen från frukt och grönt är å andra sidan mycket lägre än de från kött.

Ekologiskt

Ekologisk produktion är ett sätt att bedriva jordbruk med det uttalade syftet att sträva efter att nyttja naturresurser som energi, mark och vatten på ett långsiktigt hållbart sätt. Inom ekologisk produktion finns också en hög ambition när det gäller djurens välfärd med en tyngdpunkt på att djuren ska kunna bete sig så naturligt som möjligt – djuren ska till exempel ha tillgång till utevistelse. För att få marknadsföra en vara som ekologisk gäller att produktionen sker i enlighet med ett ekologiskt regelverk. I Sverige är det antingen KRAV eller EU-ekologiskt. En tredje part kontrollerar så att reglerna följs.

I regelverken finns till exempel regler kring vilka gödselmedel som är tillåtna. De flesta typer av mineralgödsel (eller konstgödsel) är inte tillåtna vilket kan leda till att mer slutna och effektiva kretslopp stimuleras. När det gäller bekämpningsmedel är enbart ett fåtal godkända och användningen av dessa är begränsad. Du kan läsa mer om vad ekologisk produktion innebär här: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat/ekologisk-produktion/vadarekologiskproduktion.4.7850716f11cd786b52d80001021.html>

Om ekologisk produktion är bättre eller sämre för miljön än konventionell produktion beror på vilken miljöaspekt man tittar på. När det gäller utsläpp per hektar av växthusgaser, samt övergödande och försurande ämnen, är dessa oftast lägre i ekologisk produktion, vilket är viktigt för miljöpåverkan som sker lokalt, framför allt övergödning. Mäter man utsläppen per kg produkt, vilket är mer relevant för utsläpp som har en global påverkan, liksom klimatpåverkan, blir utsläppen i ekologisk produktion ofta jämförbara med konventionell produktion eller högre, eftersom avkastningen från ekologisk produktion oftast är lägre än från konventionell odling. När det gäller biologisk mångfald så är den generellt större på de ekologiska gårdarna. Sammanfattningsvis är det ofta svårt att uttala sig om generella skillnader eftersom osäkerheterna i beräkningar av miljöpåverkan är stora. Variationen mellan gårdar kan också vara större än skillnaderna mellan produktionssystemen. En klar fördel med ekologisk produktion är dock att väldigt få bekämpningsmedel används – i många grödor inga alls.

Vad är bäst för miljön – ett närproducerat eller ett importerat ekologiskt äpple?

Det är en jättesvår fråga att svara på. Dels för att man inte vet hur det närproducerade äpplet har producerats – det finns inget speciellt regelverk för den produktionen utöver svensk lag. Och dels eftersom det beror på vilken miljöaspekt man tittar på. När det gäller klimatpåverkan är det närproducerade äpplet att föredra eftersom cirka hälften av klimatpåverkan från äpplets livscykel kommer från transporten (transport från Sydamerika eller Nya Zeeland med båt eller lastbil från Sydeuropa). Dock är ett äpple, oavsett om det importeras eller är svenskt, ett klimatsmart livsmedel med låga växthusgasutsläpp. För att minimera risker med bekämpningsmedelsrester i maten och miljön är det ekologiska äpplet däremot att föredra.

Sedan beror det också på om man med sitt val vill stimulera svensk produktion för att det skapar arbetstillfällen, för att säkra svensk livsmedelsproduktion i händelse av konflikter i världen eller för att man kanske tycker att vi har ett moraliskt ansvar att föda vår egen befolkning. Eller om man med sitt val vill stödja ett alternativ till det konventionella sättet att bedriva jordbruk som innebär ett minskat beroende av bekämpningsmedel? Kanske används riktigt ruskiga bekämpningsmedel normalt i det landet där äpplet kommer ifrån? Genom att efterfråga ekologiska produkter från det landet sänds en signal till de producenterna att man är beredd att betala mer för en produktion med mindre giftiga substanser.

Har man som konsument inte en speciell hjärtefråga kan man till exempel välja att varannan gång köpa ekologiskt och varannan gång närproducerat. Man ska känna sig nöjd med att göra något av de två valen (eller ett antal val där man väljer att betala litet mer för att någon ansträngt sig för att göra produktionen mer hållbar). Mer än så kan man inte göra som konsument. Som medborgare kan du engagera dig i miljöorganisationer, kontakta politiker, din lokala handlare och livsmedelsföretag och på så sätt driva på för en mer hållbar livsmedelsproduktion.

Elin Rööf, SLU ekologisk produktion och konsumtion (Epok) samt Institutionen för energi och teknik, SLU
Maria Wivstad, SLU Ekologisk produktion och konsumtion (Epok)

www.slu.se/epok

